

ОЦІНКА ЗАГРОЗИ НАЦІОНАЛЬНІЙ БЕЗПЕЦІ СПОЛУЧЕНОГО КОРОЛІВСТВА З БОКУ КИТАЙСЬКОЇ НАРОДНОЇ РЕСПУБЛІКИ

Паливода В. О., *центр зовнішньополітичних досліджень НІСД*

У липні 2023 р. Комітет з питань розвідки та безпеки (далі – ISC¹) британського парламенту оприлюднив відкриту частину свого звіту про розслідування характеру загрози національній безпеці з боку Китаю в широкому плані, а також у зв'язку з трьома конкретними сферами (академічна спільнота, промисловість і технології, ядерна енергетика).

Висновки

1. Сполучене Королівство становить значний інтерес для Китаю в контексті ведення розвідувальної діяльності та іноземного втручання, ураховуючи його тісні зв'язки зі США, членство в міжнародних організаціях і сприйняття Сполученого Королівства як країни, що формує світову громадську думку.

2. Найбільший ризик для Сполученого Королівства становлять глобальні амбіції Китаю стати технологічною та економічною наддержавою, від якої залежать інші країни. Китай прагне впливати на еліти й осіб, які ухвалюють рішення, здобувати інформацію та інтелектуальну власність, використовуючи таємні й оприявлені методи.

3. Розвідслужби Китаю (майже напевно найчисельніші у світі) ефективно й агресивно працюють проти Сполученого Королівства та його інтересів на міжнародній арені, тому протидія розвідці КНР має бути першочерговим завданням для британських спецслужб.

У звіті ISC наголошено: проблема загрози національній безпеці з боку Китаю ускладнена тим, що КНР використовує стратегію загальнодержавного підходу. Китайські державні та приватні компанії, академічна спільнота й звичайні громадяни можуть бути (добровільно чи мимоволі) залучені до розвідувальної діяльності та операцій втручання за кордоном.

Значна частина впливу Китаю на національну безпеку Сполученого Королівства є відкритою – через його економічні можливості, поглинання та злиття

¹ Від назви англійською мовою – The Intelligence and Security Committee.

фірм, а також через взаємодію з академічною спільнотою і промисловими колами. Це дало змогу КНР успішно проточитися в усі сектори економіки Сполученого Королівства.

Захист інтересів Сполученого Королівства

ISC встановив, що рівень ресурсів, виділених для подолання загрози з боку КНР, був абсолютно недостатнім. Швидкість розпрацювання та впровадження політики реагування на неї змушує бажати кращого. А розвідувальне співтовариство Сполученого Королівства не усвідомлювало своєї відповідальності за протидію китайському втручання, зосереджуючи зусилля винятково на таємній діяльності Пекіну.

Водночас розвідувальні й контррозвідувальні служби та уряд загалом знали про цю проблему кілька років тому, але не вживали відповідних заходів для захисту суверенних інтересів Сполученого Королівства. Це – серйозна помилка, наслідки якої країна може відчувати протягом багатьох років. Проте в центрі уваги уряду все ще переважають короткострокові загрози. Виконавчій владі не вдавалося мислити в довгостроковій перспективі – на відміну від Китаю, який завжди вмів цим користуватися. Уряд має прийняти довгостроковий план щодо майбутньої безпеки Сполученого Королівства, якщо він хоче протистояти китайським глобальним амбіціям.

ISC зазначив, що Китай скористався політикою попередніх британських урядів стосовно посилення економічних зв'язків між Сполученим Королівством та КНР – це дало можливість Пекіну просувати свої комерційні, науково-технічні та промислові цілі з метою отримати стратегічну перевагу. Китай скуповував і намагався контролювати або впливати на промисловий та енергетичний сектори Сполученого Королівства, і уряд до пандемії COVID-19 охоче приймав китайські гроші, не ставлячи запитань.

Формуючи внутрішню політику Сполученого Королівства, не можна ігнорувати економічну потужність КНР. Однак утримання балансу між безпекою та добробутом вимагає вправності, і при цьому існує низка складних компромісів. Уряд має розв'язати проблему так, щоб економічні інтереси не витісняли міркування безпеки.

Уникнення демократичного контролю

Попередній склад ISC висловлював занепокоєння щодо Росії, попереджаючи: багато політиків ухвалювали сумнівні рішення стосовно інвестицій, оскільки отримували гроші від зацікавлених осіб. Відомо, що Китай також інвестує в політичний вплив, тому в ISC припускають виникнення аналогічних проблем.

На жаль, уряд лише у 2021 р. (через 8 років після попередження ISC) увів у дію закон «Про національну безпеку та інвестиції». Однак ефективного незалежного нагляду за рішеннями, які приймають відповідно до цього закону, досі

немає, тому в ISC не впевнені, чи питання безпеки насправді враховують, чи для профільних міністрів, приваблених інвестиціями, ці питання можуть бути компромісом.

Серйозне занепокоєння спричиняє те, що уряд не бажає жодної ретельної перевірки конфіденційних інвестиційних угод, оскільки вирішив не поширювати наглядові повноваження ISC на Підрозділ інвестиційної безпеки². Ефективний парламентський нагляд – це життєво важливий запобіжник у будь-якій дійовій парламентській демократії.

Вплив Китаю на академічну спільноту Сполученого Королівства

Наукові та науково-дослідні інституції Сполученого Королівства є багатим живильним середовищем для Китаю, який прагне досягнути політичного впливу у Сполученому Королівстві та економічної переваги над Сполученим Королівством. З цією метою КНР надає гранти згаданим інституціям та деяким британським науковцям, чинить тиск на китайських студентів і аспірантів. Спрямовуючи або фінансуючи наукові дослідження, Китай дбає про власні цілі. Зокрема, він намагається принести користь своїм збройним силам через дослідження у сфері технологій подвійного призначення. Однак уряд у жодний спосіб не відреагував на попередження від академічних кіл.

Академічні кола також є легким знадобом для крадіжки інтелектуальної власності, оскільки КНР використовує спільні проекти, у яких інформація може бути менш захищеною. На жаль, уряд досі не підготував вичерпного списку сфер чутливих досліджень, які потребують захисту.

Боротьба із загрозою щодо академічних кіл могла б стати прикладом безперервної роботи «Доктрини згуртування»³, коли кожна частина уряду робить свій внесок у досягнення загальної мети. Але, як і в багатьох сферах, міністерства все ще не мають потрібного розуміння та плану розв'язання проблеми. А тим часом Китай готовий збирати й використовувати передові досягнення Сполученого Королівства, яке свідомо це допускає.

Китай націлений на промисловість і технології

Китай прагне технологічного домінування над Заходом і націлений отримати всіма можливими законними шляхами інтелектуальну власність та інформацію в десяти ключових галузях промисловості, у яких Сполучене Королівство досягло значних успіхів. Уряд вітає такі дії з економічних міркувань, попри ризики для національної безпеки.

² Investment Security Unit – підрозділ Офісу Кабінету міністрів (спочатку був частиною колишнього міністерства бізнесу, підприємництва та промислової стратегії), відповідальний за адміністрування сповіщень про транзакції та режим перевірки, відповідно до закону «Про національну безпеку та інвестиції».

³ Fusion Doctrine – загальний урядовий підхід Сполученого Королівства до комплексного задіяння всіх можливостей національної безпеки для досягнення бажаних цілей. Запроваджена як основний компонент Огляду національної безпеки та можливостей, проведеного у 2018 р.

Оскільки Захід надмірно покладається на китайські технології, а їхня роль у повсякденному житті зростає в геометричній прогресії, Сполучене Королівство опинятиметься в дедалі менш вигідному становищі порівняно з Китаєм. Тому британські технології та інновації мають вирішальне значення й мають бути надійно захищені.

На сьогодні в Сполученому Королівстві назріває ситуація, коли КНР створює продукти та встановлює стандарти, здійснюючи політичний та економічний вплив. Це становить не лише серйозну комерційну проблему, але також потенційно може спровокувати загрозу існуванню ліберальних демократичних систем.

Інвестиції КНР в ядерну енергетику

Китай активно використовує Сполучене Королівство як місце для інвестицій, що унаочнила участь China General Nuclear Power Group у ядерному секторі. Масштаб інвестицій КНР і готовність проходити дорогі й тривалі процедури затвердження регуляторами демонструє рішучість Пекіну стати постійним і значним гравцем у ядерному секторі Сполученого Королівства – як сходінку в прагненні КНР бути глобальним постачальником. Питання полягає в тому, наскільки уряд готовий дозволити Китаю інвестувати в такий чутливий сектор і чи виконавча влада чітко розуміє безпекові ризики. На думку членів ISC, наївно було б припускати, що дозволити китайським компаніям впливати на національну критичну інфраструктуру Сполученого Королівства не означає передати контроль над нею Комуністичній партії Китаю.

ISC серйозно занепокоєний щодо можливостей для шпигунства, які надає участь КНР в ядерному секторі Сполученого Королівства. Хоча загроза збоїв є малоімовірною, однак загроза левериджу⁴ – цілком реальна.

«Капіталізація» Китаєм пандемії COVID-19

ISC вважає, що зараз ще не час робити висновки про наміри чи дії Китаю щодо походження та розвитку пандемії, оскільки, імовірно, в ході розслідування з'явиться більше інформації про COVID-19. Отримані результати, схоже, підтверджують публічні заяви Всесвітньої організації охорони здоров'я та розвідувального співтовариства США про те, що вірус не створила людина, а Китай навмисно не дозволяв йому поширюватися.

Ключове питання на майбутнє полягає в тому, якою мірою Китай використає у власних інтересах пандемію, тоді як інші країни страждають від її наслідків, і як розвідувальне співтовариство Сполученого Королівства та його союзники зупинять цю наростаючу загрозу.

⁴ Леверидж – ефект важеля, чинник, що діє з невеликою зміною, але істотно впливає на вислідний економічний показник загалом на підприємстві, у галузі тощо.